

Q. D. B. V.

DISPVTATIO THEOLOGICA

De

SEPARATISMO,

Cuius PARTEM POSTERIOREM

Cum consensu Ven. Facult. Theol.

PRAESIDE

Max. Rev. atque Celeber. Viro,

ISAACO BONALUNDI

S. Theol. Prof. publ. & Ord.

Publice examinandam sistit

Auctor & Respondens

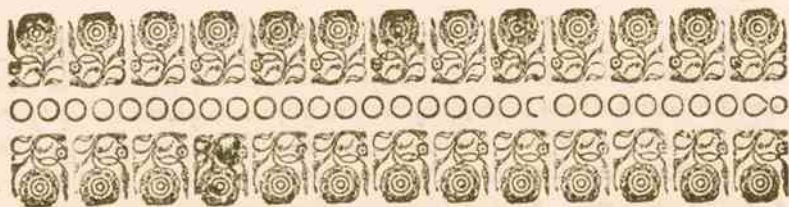
ISAACVS LITHOVIVS,

Designatus in Lappâ Sacellanus,

H. L. q. C.

d. III. m. Aprilis, MDCCXXXVI.

ABOAE, Excud. Joh. Kiämpe, R. Acad. Typ.

CAPITIS II.

MEMBRVM I.

Argumenta Separatistarum primi generis, eorumque refutationem exhibens.

Σύνοψις.

I:o Ecclesia Evangelica non est Babel,	§. I.	III:o Sacramenta non sunt liberae quaedam ceremoniae, §. IV.
II:o Cultus Dei in N. T. non est tantum internus, neque in ecclesia Evangelica consistit in ceremoniis,	§. §. II. III.	IV:o Sola spiritualis manducatio non sufficit, §. V. V:o Ecclesia Evangelica non persequitur vere pios, §. VI.

§. I.

Postquam in parte priori, adductis rationibus, ostendimus, separationem ab ecclesia Evangelica, non esse necessariam, nec licitam; nunc argumenta contranitentium, nobis sunt perpendenda, ubi primum ratiocinia *Separatistarum primi generis*, (C. I. M. I. §. 2.) examinanda occurrunt, quorum quidem, quantum ex scriptis eorum colligere licuit, haec sequentia sunt potiora. I:o Ecclesiam Evangelicam esse Babel, aut se-

A

Etiam

Etiam quandam Babelicam; ideoque ab eadem separationem esse necessariam: Babelem enim significare confusionem quandam aut perturbationem, quae, ut in aliis omnibus sc&is, ita quoque in ecclesia Evangelica, tanta sit, ut maior esse nequeat. (a) Resp. 1:0 Si vocem Babelis sensu adeo laxo accipias, ut omne id, in quo aliqua confusio existit, denotet, non repugno, etiam grauem illam impiorum turban, ecclesiae Evangelicae admixtam, posse dici Babelem, quod tamen opprobrium, ne sic quidem, ipsam ecclesiam Evangelicam ferit. Resp. 2:0 Si autem vox illa sensu in scriptura potissimum v&itato accipiat, iniuste prorsus nomen illud ecclesiae Evangelicae affingitur. Nam ex iis, quae supra (C. I. M. II.) dicta sunt, satis superque apparet, in Scriptura Sacra, vbi de famosa illa Babele mystica agitur, ea denotari eiusmodi hostem verae ecclesiae, qui sanguine sanctorum sit ebrius, aliasque ibidem enumeratas proprietates in se habeat. Resp. 3:0 Si ecclesia Evangelica propter solam illam perturbationem aut confusionem, quae impios, externo eius consorcio se adiungentes, adscit, esset Babel appellanda; aequali sane iure etiam ecclesiam tam veteris, quam primitiuam N. T. Babelem posses appellare, cum ne illae quidem ab eiusmodi adfectione fuerint immunes. Confusionem, qua ecclesia Iudaica infestabatur, satis luculenter depingunt Prophetae, Esai. C. I. 5. 6. Jer. C. II. 10. 11. XIII. 10. & Ezech. C. V. 5, 6, 7. Sic etiam in ecclesia primitiua N. T. haud exigua turbarum vestigia exstant, & quorumuis peccatorum quasi mixtura quaedam, ceu e-

(a) vid. Romel. Erweckungs Stimme an alle in Babel. C. I. S. 10 & c.

x vnic
nam vnic
ad quem pro
uocatur lo
cus, Esa. 48
v. 20. propri
am potius
quam me
laphonicam
s. q. s. d. s. m.
p. in gene
re: f. ueber
significatio
nem.

xemplo ecclesiae Corinthiacae, ex epistolis Paulinis satis apparet: multae etiam deinceps enatae haereses, sectae, schismata, lites & controuersiae, vt historia ecclesiastica abunde testatur (b). Attamen nusquam legimus, vel Prophetas ecclesiam Iudaicam V. T. vel Apostolos ecclesiam N. T. primitiuam, licet & illae tantam paterentur perturbationem, Babelem appellasse.

§. II.

II:0 **V**erum Dei cultum in N. T. esse tantum internum, Joh. IV. 23, 24. Ebr. IX. 8. 9, 10. Col. II. 16. Rom. VII. 6; Cultum autem diuinum in ecclesia Euangelica receptum & vsitatum, esse tantum externum, & consistere in ceremoniis quibusdam, adeoque falsum, & propterea separationem ab eo esse necessariam (c). Resp. 1:0 A veritate omnino alienum est, cultum Dei in N. T. vnice & tantum in internis consistere, vt, ex. gr. in interna Dei veneratione, fiducia, amore &c. ceu supra (C. I, M. II. §. 1.) ostensum est. Resp. 2:0 Ita etiam hoc plane a veritate aberrat, cultum Dei externum, publice in ecclesia Euangelica vsitatum, consistere in meris ceremoniis, i. e. eiusmodi actionibus & ritibus, qui non sint a Deo mandati, sed ab ecclesia tantum recepti aut instituti. Nam ceremoniae in ecclesia Euangelica vsitatae, retinentur & vsurpantur non eo fine, vt iisdem cultus aliquis Deo praestetur; sed, quum ecclesiae militantis ea sit conditio, vt iis prorsus carere nequeat, adhibentur eae quidem, verum tantummodo *partim* propter bonum ordinem in ecclesia conser-

A 2

uan-

(b) vid. inter alios Gorb. Arnold. R. und R. bist. P. I. Lib. I. C. IV. (c) vid. Kœmelings völlige Herausführung aus Babel p. 30. 31.

uandum. Eiusmodi ceremonia est festiua celebratio certorum quorundam dierum, ab ecclesia receptorum, prae caeteris diebus. Illud enim propterea tantum fit, vt ecclesia ad cultum Dei publicum, simul & vnanimiter praestandum, conuenire sciat, quod, praesertim ruri, alioquin fieri nequiret; & deinde, ne homines negotiis secularibus, ab eodem praestando impediuntur (d). Inter eiusmodi ceremonias, numeramus etiam confessionem priuatam, quae ante communionem sacrae coenae, plerisque in ecclesiae Euangelicae locis, fieri solet: nam neque illa, vt pars aliqua cultus diuini absolute necessaria, & a Deo mandata, vsurpatur, sed itidem propter bonum duntaxat ordinem. *Partim* quoque retinentur ceremoniae, in ecclesia Euangelica semel receptae, ad aliquod spirituale & mysterium illis designandum, vt ex. gr. *exorcismus, terna aspersio aquae baptismalis, &c.* (e). Resp. 3° Non tamen negamus, impios in ecclesia Euangelica existentes, magnam cultus diuini partem, in ceremoniis illis collocare, quod, pro dolor! experientia quotidiana, satis superque testatur. Sed hoc quod impii, quos pro veris ecclesiae Euangelicae membris non agnoscimus, faciunt, non est ipsi ecclesiae imputandum.

§. III.

(d) *Quae autem vera sit Confessorum Augustanorum, Artie. de abusib. ultimo, sententia, de die Dominica, cum primis disserit J. G. Walchius, Introd. in Libros Symbol. Lib. I. C. III. §. 48.*

(e) *Qui vero cum Nömeling in der Offenbarung Babels p. 200. 201. Sacramenta N. T. in classem nudorum rituum ac ceremoniarum compingere conantur, nimium quantum a vero deuiant, vid. latius inf. §. IV.*

§. III.

REsp. 4:º Neque in locis citatis, cultus Dei externus & publicus in N. T. abrogatur. Nam *Job. IV. 23. 24.* Saluator non docet, vt e contextu satis euidenter apparet, externas preces in N. T. abrogari; sed tantum i:º inculcat modum rite fundendi preces, quod non externe, aut ore tantum & verbis, fieri debeant, sed etiam *spiritu*, i. e. ex animo, eoque fideli, deuoto, adeoque *spirituali*; & in *veritate*, i. e. *vere & rite*, secundum mandatum & praescriptum diuinum, non contra, sicut faciebant *Samaritani*, v. 22, solum patrem adorantes. 2:º Docet locum precandi & Deum colendi, in N. T. iri immutatum, vt non amplius, quemadmodum in V. T. adoratores & cultores Dei, essent ad templum Hierosolymitanum alligati, neque ad montem Garizim, vt opinabantur *Samaritani*; sed ipsorum vota atque cultum, rite instituta, vbicumque locorum fiant, Deo grata esse futura. Hanc & non aliam fuisse mentem Saluatoris, satis vel ex eo patet, quod non solum ipse saepenumero externe precatus fuerit, vt Euangelistae testantur, sed etiam discipulos suos, certam precum externarum formulam docuerit, *Matth. VI. 9. Luc. XI. 2. (f). Ebr. IX. 8. 9. 10.* Apostolus, sicut rursus ex ipso contextu patet, non docet omnem plate ext- rnum Dei cultum, in N. T. esse ab-

(f) Sic illi mysticorum, qui precibus vocalibus, aut parum, aut nihil tribuunt, quid aliud faciunt, quam tum apud singulos pios spiritus ardorem, qui, quo mirus ore prorumpat, minime ubique cohiberi potest, suffocant extinguuntque; tum aliorum excitationi, impulsioni & aedificationi ansam praeripiunt, precumque coniunctarum decantatum illum effectum impeant?

abrogatum, sed eum tantum, quo in V. T. praefigurabatur emundatio fidelium a peccatis eorum, per Christum futura. *Col. II. 16.* Apostolus plane similiter docet, cultum tantummodo Leuiticum, quo Christus, & redemptio per ipsum futura, adumbrabatur, eaque festa & tempora, quibus ille cultus peragebatur, in N. T. cessasse. *Rom. VII. 6.* non adeo tempora, & conditionem testamentorum, quam diuersos cuiusque hominis status, peccati nempe & gratiae, sibi inuicem opponi, manifestum est. Videlicet per nouas vires, a Spiritu S. collatas, promte & cum delectatione seruiendum; non ex vi antiquae legis, comminationibus suis vrgentis, & vel cunctantes, vel inuitos, cogentis ac propellentis (g).

§. IV.

III:º **S**acramenta non esse vera & necessaria salutis media, quemadmodum ea in Babele habeantur, sed tantum ceremonias quasdam, eum duntaxat in finem diuinitus institutas, ut veri Christiani, communi eorum usu, mutuam inter se caritatem, & fraternitatem Christianam, testentur. Proptereaque cum profanis hypocrisis, quales sint membra ecclesiae Evangelicae, iis non utendum esse, praesertim, cum non solum, si veri Christiani istud faciant, sic erga hypocritas illos, peculiarem quandam familiaritatem testari, eosque pro veris Christianis agnoscere videantur, adeoque in securitate confirmet; verum etiam contra, si a communione sacrae coenae cum ipsis celebranda discedant, citius a securitate sua expergeri possint. Resp. 1:º Sacramenta non esse nudas quasdam ceremonias, sed vera & necessaria salutis media, ex iis, quae supra (C. I. M. II. §. 1.) de ea re diximus, satis patere arbitror.

Instan-

(g) Conf. C. Stock. obseruat. ad h. l.

Infantia: Si sacramenta non essent ceremoniae eiusmodi, sed vera & efficacia salutis media, i. e. spiritali efficacia donata, utique etiam effectus spirituales penes illos, qui iisdem utuntur, producerent; sed experientia contrarium docet (b). Resp. (a) Quamuis sacramenta penes eos, cui illis utuntur, plerumque nullum sortiantur effectum; tamen in se nihilominus possunt esse vera & efficacia salutis media, i. e. virtute saluifica donata, cum efficacia eorum non sit irresistibilis, sed ab hominibus, iisdem utentibus, facile impediri possit. Hoc ipsum innuit Saluator Luc. VIII. ubi docet verbum, adeoq; etiam sacramenta, esse similia semini cuidam, quod quidem in se semper foecundum, i. e. virtute fructificante donatum est, aliquando tamen propter agri duritiem, sterilitatem, &c. fructu potest destitui. Imo, si his gratiae organis, ideo deneganda est efficacitas, quod saepe effectum destituantur, eadem ratione periclitaretur & gloria ipsius virtutis divinae, quum nec eius serium homines conuertendi conatum, intentus vbique sequatur effectus, i. e. conuersio. Resp. (β) Ipsa experientia testata est, atque etiamnum, laus Deo! testatur, eadem non plane omni fructu carere, sicut C. I. M. III. §. 5. luculenter ostendimus. Resp. 2:0 Primarii fines sacramentorum sunt regeneratio & renouatio, & singulariter, quoad coenam Domini, commemoratio mortis Christi, & denique salus nostra. Praeterea autem, ubi plures veri Christiani inueniuntur, eum quoque in finem ad sacram coenam accedere possunt, ut mutuam inter se caritatem testentur. Ille autem finis, cum nec sit primarius, neque vnicus, quamuis obtineri non possit, nihilominus tamen

pro

(b) *Sömmerl. L. c. C. IV. §. 14.*

propter alios istos fines iubilimiores, obstricti sunt veri Christiani, ad vltum sacrae coenae, quos quiuis fidelis, etiam inter impios communicantes, semper assequi potest. Resp. 3:0 Omnes impii hoc satis norunt, fideles & vere pios, non ad testandam erga ipsos peculiarem quandam amicitiam, & communionem spiritus, vna cum ipsis ad coenam Domini accedere; sed propter salutem suam, & mandatum diuinum. Nam hic plane ita res sese habet, ac, quum aliquis in conuiuium magnatis alicuius, ab eo inuitatus, vna cum quodam inimicorum suorum, accedit; quo sane ille nullam huic familiaritatem exhibet arctiorem, aut eundem pro amico suo agnoscit. Praeterea pii & fideles, in vita & conuersatione quotidiana cum impiis, ostendere debent, se illos pro veris Christianis non agnoscere, quamdiu in impietate sua persistunt. Proptereaue, si impii per vsum sacrae coenae, in securitate confirmantur, quod, pro dolor! negari non potest, tamen illud non inde euenit, quod vna cum piis & fidelibus, ad coenam Domini accedunt, sed ex eo, quod non omnino ab illius vsu excluduntur, si modo illud alioquin fieri posset. Resp. 4:0 Experientia testatur, impios multo magis in securitate per *separatissimum* confirmari, quam ab eadem excitari. Neque sane aliter fieri potest. Cum enim illis e verbo Dei sit persuasum, cultum Dei externum etiam esse hominis Christiani officium, & sacramenta vera salutis media, quae a *Separatistis* reiiciuntur, non tantum erga ipsos *Separatistas* odio accenduntur, sed etiam a vero atque serio pietatis zelo alieniores redduntur, &, vt in securitate sua persistant, permouentur, ceu supra ostendimus (C. I. M. I. §. 8. n. 3.). Quod si etiam

etiam vnus aut alter impius a securitatis somno eo possit excitari, quando pii & fideles ab eorum communione in S. coenae vsu se separant; non tamen separatio ista propter incommoda, ex eadem redundantia, longe grauiora, est licita, adeoque monente Apostolo, non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona.

§. V.

IV:0 **V** Sum coenae externae non esse necessarium illis, qui quotidie, interne & spiritaliter fide, manducant corpus Christi, & bibant sanguinem illius. Resp. 1:0 Veri Christiani quotidie Deum interne colunt, & nihilominus tamen sunt ad cultum quoque externum illi praestandum obligati. Resp. 2:0 Vtraque manducatio & bibitio veris Christianis a Deo mandata est, proptereaque non magis sacramentalem, quam spiritualement, cuiquam prorsus intermittere licet; nam omnia, quae a Deo nobis sunt aequae mandata, sunt quoque nobis aequae faciendae, suo quaeque ordine.

§. VI.

V:0 **I**n ecclesia Euangelica omnes, qui falso illo Dei cultu, falsisque mediis salutis, quae in ea vsurpantur, reiectis, Deum in spiritu & veritate colant, tanquam haereticos, calumniis affici, & omni modo vexari. Resp. 1:0 Non negamus, diabolum etiam in ecclesia Euangelica eos habuisse, & forte etiamnum habere, qui vere pios, veramque pietatem omni modo infestant, infestantque, quod calumniae in b. Arndium coniectae, eiusque persecutiones, ad oculum vsque ostendunt. Verum illud, quod impii in ecclesia Euangelica existentes, faciunt, non est ipsi ecclesiae imputandum, prout saepe antea nonnumquam.

B

Resp-

Ab. & sine iusta causa

Resp. 2:0 Illi autem, qui verum Dei cultum, veraque salutis media, vilipendunt, reiiciunt atque calumpniantur, ut non sunt vere pii, & sinceri Christiani, sed, si pertinaciter post admonitiones saepe iteratas, id faciant, vere malitiosi haeretici, ita neque calumniis afficiuntur, cum siue publice, siue seorsim, propter hunc malitiosum ordinationum diuinarum contemptum, redarguuntur, modo illud ratione Christianis digna fiat (i). Haereticos enim redarguere, eorumque falsam doctrinam detegere & refellere, a Deo omnibus, inprimis ecclesiae ministris, serio iniunctum est, *Tit. I. 9. 10. 11. 13.* Id praeterea quoque requirit salus; tum ecclesiae, ne a lupis istis improviso dilaceretur, tum ipsorum doctorum, qui, nisi hoc fecerint, tandem propterea graues poenas sunt subituri. Hinc & ipse Saluator, eiusque Apostoli, in falsos doctores aliquando acriter sunt inuecti, *Matth. VI. 2. VII. 15. XII. 34. 39. XXIII. 13 &c. Act. XX. 29. 30. Tit. I. 10. 11. 13.* Quemadmodum autem hi propterea calumniae accusari nequeunt, ita neque ecclesia Evangelica iure huius criminis insimulari potest, quod ipsorum exempla, in haereticis iusto zelo redarguendis, imitetur. Immo, si hoc calumnia vocari debet, tum calumnia pariter esset, cum ministri ecclesiae, periuria, furta, crapulas, adulteria, aliaque istiusmodi peccata, iusto zelo reprehendunt: quum seductio simplicium in errores perniciosos, aequae sit peccatum, & reprehensio illius, non minus, quam aliorum peccatorum, a Deo mandata,

Resp.

(i) In exponenda illa copiosus est D. D. Bern. Walt. Marperger, in tractatu der wahre Lehre Elenchus, passim, cum primis Part. I. Erst. Abtheil. G. V.

Resp. 3° Haeretici, quales etiam pertinaces & malitiosi cultus diuini publici, & sacramentorum contemtores, omnino sunt habendi, in ecclesia Euangelica nulla ratione infestantur, quamdiu non seducunt alios, neque sectae ab illis excitantur, quibus ecclesia & respublica turbantur. Cum autem hoc fit, iustum non solum est, sed & officium magistratus Christiani, vt eosdem coerceat. Quod tamen non fieri debet, nec fit in ecclesia Euangelica, supplicio aliquo capitali, contra quam fit in *Babele* Romana; sed tantummodo excommunicatione ab ecclesiae consortio, & proscriptione a republica. Propterea, quicquid illi patiuntur, non patiuntur propter veram pietatem, sed quod opera eorum merentur.

CAPITIS II.

MEMBRVM II.

Argumenta, quibus Separatistae secundi generis vtuntur, eorumque refutationem, complectens.

Σύνοψις.

I:o Ecclesia Euangelica non est secta quaedam profana, sed vera Dei ecclesia, §. §. I. II. III. IV. V. VI. VII. II:o Ministerium ecclesiasticum non est vsque adeo corruptum, vt separatio propterea sit necessaria, §. VIII. III:o Cultus Dei publicus in ec-	clesia Euangelica rite peragitur, §. IX. IV:o Sacramenta non administrantur contra institutionem diuinam, §. §. X. XI. V:o Jer. XV. 19. I. Cor. V. 11. &c. non mandatur huiusmodi separatio, §. §. XII. XIII.

§. I.

PRæcipua argumenta, quibus *Separatistæ secundæ generis* (C. I. M. I. §. 2.) separationem, quam innuimus, iustam & necessariam esse probare volunt, sunt quæ sequuntur: I:0 *Veram Dei ecclesiam esse coetum hominum mere sanctorum*, Cant. IV. 7. Rom. VIII. 9. Eph. V. 26. 27. *ecclesiam autem Evangelicam non esse talem, sed scilicet quandam impiam & profanam, cum ea maximam partem consistat ex hominibus notorie profanis; adeoque ab illius communionem esse discedendum.* Resp. 1:0 Libenter concedimus, veram Dei ecclesiam constare ex solis sanctis hominibus, sicut iam supra indicauimus (C. I. M. III. §. 1.) Resp. 2:0 Hoc autem e diametro contra veritatem est, coetum hunc sanctorum, qui veram Dei ecclesiam constituit, vel vnquã fuisse, vel iam, aut vnquam esse posse, adeo prorsus immunem & liberum ab omnibus impiis, vt nulli eorum amplius in externo eius conuictu reperiantur. Quæ enim de splendida illa spe meliorum temporum prodita sunt, ita perplexe ac lubricè disputantur, vt constituendæ de tanta re fidei nondum faciant satis, sed argumenta, in contrarium a nobis inferius adducenda, sibi consent.

§. II.

Quod autem vera Dei ecclesia, nunquam adhuc in eiusmodi statu fuerit constituta, id e *scriptura sacra* & *historia ecclesiastica* manifestum est. In ecclesia Dei ante diluuium, magnum semper impiorum numerum fuisse, historia antediluuiana abunde docet. Neque post diluuium, tempore patriarcharum, ecclesiam Dei vnquam prorsus immunem ab illis fuisse, pariter e *scriptura* V. Test.

Test. apparet. Tempore Noachi, Chamus & Chamitae; tempore Abrahami & Isaaci, profanus Esauus; tempore Jacobi, Ruben & Juda incestuosi, Simeon & Leui homicidae, multique sine dubio alii impij, coetui sanctorum fuerunt intermixti. Sic ille *populus sanctus, peculi-um diuinum, & regale sacerdotium*, Exod. XIX. 5. 6. nihilominus tum in solitudine Arabiae, cum in Cananaea, maxima impiorum turba grauabatur. Quod etiam in ecclesia Judaica, tempore prophetarum, magna fuerit colluies impiorum, id ex scriptis ipsorum satis manifestum est, *Esa. I. 5. 6. Jer. II. 10. 11. XVII. 3. Ezech. V. 6. 7.* Ita quoque ecclesia Christiana in N. T. semper fuit comparata. Christus in ecclesia vndecim Apostolorum, Judam auarum & proditorem habebat. In ecclesia Corinthiaca fuerunt incestuosi, scortatores, superbi, auari, idololatriae dediti, ebriosi, raptores, obtrectatores, luxuriosi, qui negabant resurrectionem, sacra coena pessime abutebantur, vt patet ex *I. Cor. I. V. VI. VIII. IX. X. XI. XV.* capitibus: nihilominus tamen Corinthiaca ecclesia, erat vera Dei ecclesia, *I. Cor. I. 2.* Idem fere fuit status ecclesiae Galaticae iam tempore Apostoli. Erant enim in illa falsi doctores, qui simplices seducebant, vt reiecto merito Christi, per opera legis salutem consequi studerent. Erant quoque in illa homines, qui in variis proaereticis flagitiis viuerent, quod ex serijs Apostoli monitis, de eiusmodi flagitijs euitandis, collectu procliuè est, vid. *C. V. 19. 20. 21.* Non tamen existimo quemquam inficias iturum, in Galatia eodem tempore veram Dei ecclesiam fuisse. Eandem quoque post tempora Apostolorum, fuisse rationem ac statum verae

verae Dei ecclesiae, id ex historia ecclesiastica satis manifestum est.

§. III.

OBuertunt Separatistae: *impios a primitiua ecclesia, simulac innotuissent, esse excommunicatos, & eam sic ab illis puram & immunem seruatam: quod non fiat in ecclesia Euan-gelica.* Resp. 1:0 Initio, cum impiorum numerus adhuc exiguus esset, nulli, fateor, notorii peccatores in primitiua ecclesia tolerati sunt, sed omnes ab eius communione exclusi, praemissa tamen tera admonitione, secundum monitum Saluatoris, *Matth. XVIII. 15.* seq. (k). Resp. 2:0 Cum autem postea numerus impiorum adeo inualuisset, ut omnes ac singuli, non possent amplius sine magnis incommodis excommunicari, cum inprimis periculum esset, ne, si omnes fuissent excommunicati, nouae sectae ex iisdem exorirentur; propterea maluerunt apostoli & primitiua ecclesia, aliquamdiu eos in externa sua communione tolerare, & ab excommunicatione ipsorum abstinere. Quod ex *Gal. V. 12.* collectu procliue est, ubi Apostolus exoptat quidem, ut pseudo-prophetae *excinderentur*, i. e. excommunicarentur, aut possent excommunicari; attamen ad euitanda incommoda illa, quae ex ipsorum excommunicatione, facile sequi posse praeuidebat, noluit in illos excommunicatione statim animaduertere. Hinc igitur, licet in ecclesia Evangelica multi impii tolerentur, adeoque non omnes, qui digni quidem excommunicatione essent, excommunicantur; non tamen propterea, falsa ipsa est, aut quem-

(k) *cf. Gotb. Arnold, R. und R. Hist. P. I. L. II. C. IV, S. 12.*

quemadmodum *Separatistae* hi loquuntur, secta quaedam profana & carnalis, praesertim, quum illa calidis suspiriis, anxiisque desideriis, semper cum *Paulo* exoptarit, & etiamnum exoptet, fieri posse, ut maculae istae aliquando eluantur, & haec coetus sui carcinomata excindantur.

§. IV.

Sicut igitur vera Dei ecclesia, nunquam adhuc fuit plane immunis ab omnibus impiis; ita neque post-hac eam in hoc mundo, unquam in eiusmodi felicem statum peruenturam esse, sperandum est. Nam *scriptura* diserte affirmat, impios semper usque ad mundi finem, piis intermixtos esse futuros, *II. Tim. III. 1. seq.* Idem quoque indicatur, cum ecclesia Dei *Matth. III.* comparatur cum area quadam, in qua paleae cum tritico sunt commixtae, donec ventilatione a se inuicem separentur (1); & *Matth. XIII.* cum agro, in quo zizaniae una cum tritico usque ad messem crescunt non tantum, sed etiam in agro crescentes, ab omnibus conspiciuntur. Indicatur in hisce similitudinibus non coetui sanctorum, vel verae Dei ecclesiae, impios esse intermixtos. 2:0 non solum hypocritas, qui in occultis peccatis viuunt, & externe pietatem quandam simulant, sed etiam notorie impios, quorum impietas omnibus est manifesta. 3:0 eos semper usque ad extremum iudicium, utpote quod ventilatione & messe denotatur, in ecclesia esse futuros. Unde sequitur, veram Dei ecclesiam, nunquam in hoc mundo, eo modo, quo volunt *Separatistae*, ab impiis immunem fore.

§. V.

(1) *Nos fatemur, in ecclesia catholica & bonos & malos esse, sed tanquam paleas & grana, August. Tr. 6. in Joh.*

§. V.

ID ipsum, quod ecclesia nunquam in hoc mundo in eiusmodi perfecte sanctum statum peruenire possit, *Separatistas* hosce, sua quoque ipsorum experientia iam dudum edocuit. In secta *Anabaptistarum*, quam illi omnibus modis ab impiis immunem seruare studuerunt, statim in primordiis illius, dum adhuc velut in incunabulis iaceret, & in innocentissima sua aetate esset, multi fuerunt, qui non solum ipsi impia & falsa dogmata fouerent, sed etiam summo studio eadem diulgare studerent; hinc quoque statim multi in illa se inuicem odiis, obtreptionibus, & plane horrendis calumniis sunt persecuti. Ex odiis & calumniis mox schismata & sectae per plurimae sunt exortae (m). Quae omnia sunt manifestissima tenebrarum opera. Progressu temporis non imminutum, sed multo adhuc magis auctum & multiplicatum esse numerum impiorum, in ecclesia vel secta eorum, ipsorum de eo factae querelae satis testantur (n).

§. VI.

(m) *vid. I. C. Febrings Anf. und Fortg. der Taufg. Notatum est haud ita pridem ridiculum dicam, an miseranum eiusmodi intemperiei exemplum, Londini, ubi pater cum duobus filiis, secessione a gregalibus facta, suam sibi constituit ecclesiam, ceu vnice veram puramque, omnibus aliis excommunicatis. Neque ita multo post, orta dissensione, alterum filiorum communionem exclusit. Postmodum, quum neque melius illi cum restauo filio conueniret, hic parentem excommunicauit, solus sibi visus in ecclesia superstes.*

(n) *vid. Febrings Vorbericht S. 17. in Anf. und Fortg. der Taufgesinneten.*

§. VI.

REsp. 30 Neque ex locis e *scriptura sacra* adductis aliud probari potest, ceu illa accuratius consideranti facile patebit. Nam *Cant. IV. 7.* dicitur quidem ecclesia tota esse pulchra, i. e. sancta, non tamen eo sensu, ac si nulli plane impii in ea existerent; sed propterea, quod illi, qui eandem constituunt, vel sunt vera illius membra, non tantum ab omnibus proaereticis peccatis sint immunes, & vera pietate, ceu ornamento quodam pulcherrimo, decorati; verum etiam, quod per fidem participes sint iustitiae & sanctitatis Christi perfectissimae, eaque ita ab omnibus suis peccatis emundati, vt in iudicio diuino adeo sancti ac iusti reputentur, ac si nulla peccati macula in ipsis amplius esset residua; immo illa, ceu veste quadam splendidissima, induti. Ita hunc locum intelligendum esse, haud obscure patet, ex *C. I. 6.* vbi a *filiis matris suae*, i. e. ab impiis & falsis fratribus se vexari conqueritur. Similiter *C. II. 15.* affirmatur, *vineas* a vulpibus, i. e. falsis doctoribus, corrumpi, quos propterea intra easdem vineas, i. e. in ecclesia illa, quae ab iisdem corrumpitur, esse oportet, adeoque illam impiis obnoxiam. *Rom. VIII. 9.* Apostolus nihil aliud dicit, quam quod ii duntaxat, qui ecclesiam Christi Romae existentem constituebant, erant *spirituales*, i. e. regenti & sancti. At sequiturne hinc: ergo nulli impii externae huius ecclesiae communioni se adsociarunt? minime sane: haec enim felicitas non illi magis, quam aliis ecclesiis contingere potuit, *esr. C. XIV.* Verba, quae leguntur *Eph. V. 26, 27.* eodem sensu, ac *Cant. IV. 7.* sunt intelligenda. Nam per *maculas istas & rugas*, de quibus

h. l. sermo est, non intelliguntur ipsi impii, sed tantum impietas aut peccata; adeoque Apostolus non docet, ecclesiam Christi immunem esse ab omnibus impiis, sed tantum fideles & sanctos illos, qui eandem ecclesiam constituunt, ab omnibus peccatorum inquinamentis, modo superius ostenso, immunes, adeoque sanctos & inculpatos esse (o).

§. VII.

Resp. 4to Quamvis igitur verum sit, veram Dei ecclesiam, nunquam ab impiis plane immunem fuisse, aut esse futuram: non tamen negamus eam non solum antea, inprimis tempore Apostolorum fuisse, sed post-hac quoque adhuc, per gratiam diuinam, posse fieri puriorem, & in meliorem statum redigi, quam nunc est, si tantummodo omnes, quorum interest, sua officia rite & fideliter praestarent; si inprimis doctores, maiori studio ac zelo, quam vulgo fieri multi dolent, veram ac intemeratam pietatem vrgerent, si ipsi auditoribus suis viuum eiusdem exemplum praerberent, si excommunicatio, modo debito, exerceretur, aut exerceri posset, &c. Ex his igitur sequitur, ecclesiam Euangelicam, qua, vt supra indicauimus, solos sanctos intelligimus, esse quidem in statu valde depresso atque corrupto, cum ei maxima impiorum turba adhaereat, proptereaue reformationem ipsi esse summe necessariam; interea tamen nihilominus esse veram Dei ecclesiam, proptereaue ab eius communione non esse exeundum.

§. VIII.

(o) Nisi cum Seb. Schmidio *malis gloriosa haec praedicata de regno gloriae intelligere.*

§. VIII.

II:0 **M**inistros ecclesiae Evangelicae non esse veros, vel tales, quales illi secundum praescriptum verbi diuini esse debeant ratione vitae & doctrinae, 1. Tim. III. 2. seq. Tit. I. 6. seq. neque propterea munere suo rite & salutariter fungi posse, quin potius auditores suos tam vita, quam doctrina a via salutis deaucere. Resp. I:0 Sicut in vera Dei ecclesia semper, saltem aliqui, veri nominis doctores siue ministri inueniuntur, qui tamen ratione doctrinae, quam vitae, tales sunt, quales eos esse decet; ita ex aduerso nunquam adhuc omnes ac singuli eorum tales fuerunt, neque vnquam forte posthac futuri sunt, aut fieri possunt; quod & ipsi Separatistae, vt Mennonistae, iam dudum sua ipsorum experientia sunt edocti. Resp. 2:0 Hinc verum est, etiam adhuc, per gratiam diuinam, in ecclesia Evangelica, saltem nonnullos, veri nominis doctores esse, qui munere suo rite funguntur. Resp. 3:0 Porro inde verum est, etiam inter ministros ecclesiae Evangelicae, oppido multos eos esse, in quibus vtraque, tam vita quam doctrina, vero ecclesiae ministro digna & necessaria, desideratur. Consequenter etiam, pro dolor! verum est, in eorundem numero multos omnino inueniri, qui munere suo nec rite fungantur, nec possint rite fungi. Resp. 4:0 Verumenimvero, licet hoc ab illis non possit fieri rite, i. e. eo, quo decet, modo, & in vniuerso munere; possunt tamen saltem quodammodo, & in partibus maxime necessariis, istud facere. Possunt enim etiam impii sacramenta rite & secundum institutionem diuinam administrare. Neque facile vllus in ministerio ecclesiastico adeo simplex &

*N. Annon
rite docere
ne possint.*

rudis est, qui non possit, neque adeo peruerius, qui nolit, saltem *eatenus*, viam salutis auditores suos docere, vt quiuis eorum, modo ipse salutis suae fuerit cupidus, illam, adiuuante gratia diuina, ex illius doctrina, saltem simpliciter, perspicere queat. Concepta hac idea, non omnino est dubitandum, quin animus attentus, qui motus spiritus diuini admittere, ductumque eius sequi velit, ad vltiorem gratiae gradum vel sic peruenire possit, maxime, quum & ab his doctoribus, saltem publice, ea ingeminari soleant monita, quibus mens excitari & impelli queat. Quamdiu autem hoc fit, tamdiu separatio ab ecclesia Euangelica non est necessaria. Quod si autem alicubi eiusmodi sint doctores, a quibus nec illud fieri possit, non tamen propterea ab vniuersa ecclesia Euangelica separatio necessaria est, cum in eadem meliores alibi haberi possint. Resp. 5:0 Eiusmodi doctores, qui impie docent aut viuunt, sunt primum admonendi, modo a Salvatore *Matth. XVIII.* praescripto; si nihilominus in impietate sua pergant, aut pergere ipsis liceat, tunc quidem ordine decenti licita est separatio a coetu eorum particulari, non tamen propterea a communionem totius ecclesiae Euangelicae.

§. IX.

III:0 **C**ultum Dei in ecclesia Euangelica non peragi rite secundum praescriptum verbi diuini, i. e. ritibus in verbo Dei praescriptis, cum ex. gr. in illa vni tantum potestas loquendi concedatur in publicis conuentibus, quae tamen omnibus concessa esse deberet *I. Cor. XIV.* Resp. 1:0 Cultum Dei publicum in ecclesia Euangelica vsitatum, quoad partes suas essentiales, verum & in verbo Dei fundatum esse,

esse, iam supra ostentum est, (C. I. M. III. §. 6.) Resp. 2:0 Perinde est, quibus ritibus aut ceremoniis cultus Dei peragatur, modo illi sint decori, & bono ordini in ecclesia conseruando inseruiant: nam nusquam in *scriptura sacra* certi quidam eiusmodi ritus sunt determinati, qui in vniuersa ecclesia, & omni tempore sint obseruandi; sed tantum in genere praeceptum, bonum & decentem ordinem esse adhibendum, *I. Cor. XIV. 40.* Quemadmodum neque hoc ipso capite, *I. Cor. XIV.* definitus aliquis & vniuersalis ordo, toti ecclesiae Christianae praescribitur, sed maximam partem tantum ecclesiae eius temporis & loci: quod vel inde patet, quia ordo hic erat adhibendus propemodum tantum in usu donorum quorundam extraordinariorum, quae ibidem enumerantur. Illa autem dona iam dudum cessarunt, propterea ipsum quoque hunc ordinem, qui ea spectabat, vna cum illis cessasse, nec amplius in ecclesia obseruandum esse, manifestum est. *Instantia: munus prophetandi, de quo Apostolus I. c. agit, ordinariam & publicam verbi Dei praedicationem denotare, adeoque ordinem v. 29. 30. 31. praescriptum, adhuc obseruandum esse, & sic cuique facultatem publice loquendi concedendam.* Resp. Fateor equidem, temporibus Apostolorum, cum ecclesia adhuc esset plantanda, & quasi prima illius fundamenta ponenda, facultatem hanc pluribus fuisse concessam; quamquam neque tunc promiscue, & sine discrimine omnibus, quod etiam ex h. I. adducto apparet, vbi Apostolus non tantum distinctionem facit inter laicos & doctores v. 6. verum etiam diserte pronunciat, mulieribus non licitum esse, vt in ecclesia loquantur v. 34. Postmodum autem

autem, iam tempore Apostolorum, cum ecclesia in statum aliquanto meliorem redacta esset, officium docendi certis quibusdam personis, ad hoc prae ceteris idoneis, commissum est, adeoque potestas publice loquendi iis solis concessa. *Act. XX. 28. Eph. IV. 11. I. Tim. III. 2. seq. II. Tim. II. 2. Tit. I. 5.* Resp. 3:0 Hisce nostris praesertim temporibus, periculosissimum est, cuius promiscue concedere facultatem loquendi in conuentibus publicis, cum secundum prophetiam Apostoli *I. Tim. IV. 1. seq.* multi pseudoprophetae sint exorti, qui hac ratione occasionem haberent maxime opportunam, simplices a veritate seducendi, & heterodoxias suas pro libidine diuulgandi: vt alia incommoda, quae inde sequerentur, taceam.

§. X.

IV:0 **S**acramenta, Baptismum & coenam Domini, non administrari rite, i. e. secundum institutionem & mandatum diuinum, in ecclesia Euangelica. Nam (α) de baptizandis infantibus nullum exstare mandatum in verbo Dei, sed de solis adultis. Resp. 1:0 Sacramenta, quoad omnes partes rite in ecclesia Euangelica administrari, ex iis, quae supra dicta sunt, dispalescit (C. I. M. III. §. 4.). Resp. 2:0 Quamquam de paedobaptismo nusquam in scriptura sacra expressum & speciale mandatum inuenitur, habet tamen in illa fundamentum. Nam (N) *Matth. XXVIII. 19.* omnes sine vlllo aetatis discrimine facto, baptizari iubentur, qui Christo discipuli sunt faciendi (p). At non solum adulti, verum etiam teneri infantes Christo discipuli faciendi sunt, ergo consequenter etiam illi sunt
ba-

(p) *cf. C. I. M. II. §. 2.*

baptizandi. (2) *Job. III. 5.* luculenter dicitur, neminem, qui natus est caro de carne, i. e. qui in peccato conceptus & natus, eoque contaminatus est, nisi regeneretur aqua & spiritu, i. e. baptismo, posse intrare in regnum coelorum; ergo etiam necesse est, ut infantes regenerentur baptismo, cum etiam illi eo modo sint nati caro de carne, *Pf. LI. 7. Eph. IV. 5.* (3) Apostoli dicuntur integras domos, i. e. familias baptizasse, ut *Act. XVI. 15. 33.* vbi notatu dignum est, quod Apostolus non tantum dicit: βαπτισθησαν, καὶ οἱ οὐλοῖ, sed, καὶ οἱ ΝΕ. οὐλοῖ παῖδες. Itaque cum sine dubio, saltem in aliqua earum familiarum, etiam infantes fuerint, negari sane non potest, eos quoque ab apostolis baptizatos esse. Resp. 3.º Baptismus successit in locum circumcisionis, ergo sicut infantes in V. T. circumcidebantur, ita quoque in N. T. illi sunt baptizandi. Quod autem baptismus circumcisioni sit surrogatus, ut initiationis sacramentum, inde collectu proclive est, quod sicut profelyti in V. T. circumcidebantur, cum in communionem ecclesiae Judaicae essent recipiendi; ita quoque profelyti N. T. i. e. qui e pagani-
 Imo vel Judaismo ad Christianismum accedebant, ab apostolis sunt baptizati. Vnde & circumcisio Christi vocatur *Col. II. 11. 12.* (9) Resp. 4.º Ex historia ecclesiastica patet, iam secul. II. & III. moris fuisse, infantes baptizare (r); quod certe Christiani eorum temporum

(9) *Dannhaw. Hodof, Phaen. X. p. m. 1093.* Id enim omnino vult apostolus, non amplius urgendum esse Judaismum ac Judaismi ceremoniam, circumcisionem, eo quod baptismum acceperimus, qui sit instar circumcisionis, ac tantundem habeat virium.

(r) vid. *Joachim Langens Richtige Mittelstrasse, Erster*

*N. hot ar
 quomodo
 non videtur*

*stringere,
 quia v. 32.*

*Dr. loquuntur
 est eys. cu
 podi carne.*

*ut, sermonem
 dei, et N. O.
 mibus, quibus
 homo eiger*

*tant; jam in
 v. 77. de Mil.
 liis omnibus*

*ditur, quod bap.
 fact. sint, sicut*

*quales ea jam
 fuerint actu
 de, ut verbum
 dei illi predicari
 potuerit.*

tam vnanimi consensu nunquam fecissent, nisi paedobaptismum a Deo & apostolis institutum esse nouissent.

S. XI.

Nequē (β) coenam Domini in ecclesia Euangelica rite administrari, cum omnes impii promiscue ad illam admittantur, contra consuetudinem primitiuae ecclesiae, in qua omnes impii ab usu illius sint exclusi. Resp. 1:0 Fateor equidem, nullos impios iure ad sacram coenam esse admittendos, sed quantum fieri potest, eos ab illa excludi oportere. Resp. 2:0 Fateor etiam in primitiua ecclesia, praesertim initio, hoc factum esse. Resp. 3:0 Quod autem nec in primitiua ecclesia, omnes & singuli impii, ab usu sacrae coenae sint exclusi, aut excludi potuerint, id e scriptura N. T. ad oculus vsque patet. In prima coenae dominicae celebratione Iudam proditorem adfuisse Johannes C. XIII. haud obscure indicat, vbi refert proditorem illum, adhuc post finitam coenam adfuisse, adeoque etiam sacramento coenae vna cum reliquis Apostolis usum fuisse, cfr. v. 2. cum 10. 18. 26. & 27. Immo Lucas C. XXII. 19. 20, 21. hoc ipsum extra omne dubium ponit. Quod etiam in ecclesia Corinthiaca, haud pauci impii, cum numerus eorum ita inualuisset, vt omnes non amplius excommunicari possent, vna cum piis ad coenam Domini accesserint, id ex epistola Pauli priori ad Corinthios satis manifestum est. Resp. 4:0 Hinc itaque sequitur, coenam Domini in ecclesia Euangelica, non propterea contra ordinationem diuinam, aut consuetudinem primitiuae ecclesiae, administrari, quamuis etiam impii, qui

cx-
Abweq. C. IX. Origen. in C. VI. Rom. die Kirche hat die Weisse, die Kinder zu tauffen, von den Aposteln empfangen.

excommunicari nequeunt, simul cum piis ad eandem admittantur. Resp. 5:0 Si autem alicubi neque illi, qui possent excommunicari, excommunicantur, id rursus toti ecclesiae non est imputandum, neque propterea separatio a totius ecclesiae Evangelicae communionem necessaria.

§. XII.

V:0 **S**olent in medium adduci *varia scripturae loca*, ad probandam necessitatem huius separationis: v:1:0 *Ier. xv. 19.* Resp. Hoc loco intelligitur discrimen a propheta inter auditores faciendum, partim etiam separatio a societate scelerum cum impiis, partim a familiari cum illis conuersatione; non autem secessio a communionem ecclesiastica: quod ex eo euidentis est, quia nusquam legimus Prophetam auditoribus suis eiusmodi separationem ab ecclesia Judaica, aut cultu diuino in ea usitato, persuasisse, sed potius ad cultum eundem rite praestandum serio quemuis admonuisse. 2:0 *I. Cor. V. 11.* Resp. De iisdem conuiujs & eadem conuersatione loquitur Apostolus in hoc v. 11. de quibus locutus fuerat in v. 9. i. e. conuersatione fraterna, & conuiujs quotidianis: non igitur l. c. interdicit communionem ecclesiasticam cum impiis, sed conuiuia communia, & quotidiana, eamque familiarem & amicam, cum ipsis conuersationem. *Instantia: Si cum impiis in conuiujs mundanis adesse non licet, multo minus licere simul cum ipsis adesse in coelesti illis conuiuio.* Resp. Apostolus non interdicit, nec potuit interdiceri, omnem plane cum impiis conuersationem & politicam societatem: *alioquin, vt pronunciat Apostolus ibid. v. 10. oportet vos mundo excedere; quin potius in medio generationis pravae ac peruersae tanquam lumina in mundo lucete, Phil. II. 15.* sed tantum, vt modo dictum,

arctiorem, amicam, & familiarem. At eiusmodi familiaris conuersatio non est, quando pii cum impiis simul ad coenam Domini accedunt (*cf. C. II. M. I. § 4. Resp. 3.*); proptereaque minime sequitur: pii debent abstinere a conuiuio quotidianis cum impiis, ergo etiam a conuiuio sacrae coenae.

§. XIII.

3:0 II. *Cor. VI. 14. seq.* Resp. Paulus h. l. dehortatur Christianos ab idololatria gentilium, quod vel ex voce ista *ἀμωσ* apparet, quae communiter in N. T. denotat ethnicum. Sed quomodo, quaeso, hinc rursus sequitur: Christiani debent sese separare a cultu gentilium idololatratico; ergo etiam debent discedere a veri Dei cultus exercitio & vsu sacramentorum cum impiis? 4:0 *Eph. V. 11.* Resp. Hic interdicitur participatio in operibus tenebrarum, non in cultu diuino. *Instantia: abusum sacrae coenae esse etiam opus tenebrarum.* Resp. Concedo; sed qui ipse digne utitur coena Domini, & abusum impiorum detestatur, eundemque data occasione, decenter reprehendit, non participat culpam illorum: nam sola & nuda praesentia in eo loco vel consortio, ubi peccata perpetrantur, neminem reddit participem eorum, nisi qui iubeat, approbet, adiuuet, &c. eadem. Alioquin enim Christus, Prophetae, Apostoli, aliique veri Christiani, qui, ut antea ostendimus, cultui diuino, & coenae Domini, vna cum impiis, interfuerunt, de peccatis eorum, abusu sacrae coenae, & cultus diuini, commissis, participes essent facti, quod dictu plane absurdum est. Haec iam fuerunt praecipua illa argumenta, quae ad probandam necessitatem separationis ab ecclesiae Euangelicae communionem proferri solent. Reliqua non videntur esse tanti momenti, ut illis examinandis immorari nobis sit necessarium.

S. D. G.